

Hans Bousema (Brabant Water, links) en Sjoerd Sibbing (provincie Noord-Brabant).

Verkenning Aanvullende Strategische Voorraden

Voldoende schoon drinkwater voor nu en later

De provincies en de drinkwaterbedrijven hebben samen een belangrijke verantwoordelijkheid als het gaat om het veiligstellen van de drinkwatervoorziening in Nederland, nu én in de toekomst. Het RIVM heeft voor de Beleidsnota Drinkwater en de Structuurvisie Ondergrond (STRONG) van het ministerie van IenM drie scenario's doorgerekend van de ontwikkeling van de vraag naar drinkwater. Op basis hiervan zijn de betrokken partijen een traject gestart om voldoende beschikbaarheid van grondwater voor de openbare drinkwatervoorziening ook op lange termijn te kunnen borgen.

In de uitvoeringsagenda van de Beleidsnota Drinkwater (2014) en in de Structuurvisie Ondergrond (STRONG) is opgenomen dat het Rijk, de provincies en de drinkwaterbedrijven een gezamenlijke verkenning zullen uitvoeren naar de reservering van strategische voorraden voor de drinkwatervoorziening.

Drinkwater en aardwarmte

In STRONG is een verkenning gemaakt van de ontwikkelingen in het ondergrondse ruimtegebruik voor de drinkwatervoorziening en voor mijnbouwactiviteiten. Hieruit blijkt dat er sprake kan zijn van een toekomstig ruimtelijk spanningsveld tussen deze ondergrondse functies en met name tussen drinkwater en aardwarmte (geothermie). Het Interprovinciaal Overleg (IPO) en Vewin hebben in een brief aan de minister van IenM aangegeven dat provincies en drinkwaterbedrijven in een gezamenlijk project aanvullende strategische voorraden (ASV's) gaan aanwijzen en beschermen. Mijnbouwactiviteiten kunnen effect hebben op de kwaliteit van het grondwater, waarvan een groot deel van het Nederlandse drinkwater wordt gemaakt. IPO en Vewin zijn daarom van mening dat functiescheiding het uitgangspunt moet zijn. Om geen onnodige belemmeringen op te leggen aan de energietransitie, wordt bij aanwijzing van die ASV's rekening gehouden met de potenties van geothermie. De verwachting is dat beide functies, drinkwater en aardwarmte, naast elkaar vorm kunnen krijgen.

Daarnaast heeft het Rijk in STRONG op basis van globale verkenningen enkele gebieden aangewezen als Nationale Grondwater Reserves (NGR's). Deze nationale grondwaterreserves hebben als doel om de nationale veiligheid te borgen in geval van grootschalige crisissituaties zoals kernrampen en overstromingen.

WLO-scenario's

Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) heeft in het kader van STRONG de vraag naar drinkwater in 2040 in beeld gebracht voor drie scenario's uit de Toekomstverkenning Welvaart en Leefomgeving, de zogeheten WLO-scenario's:

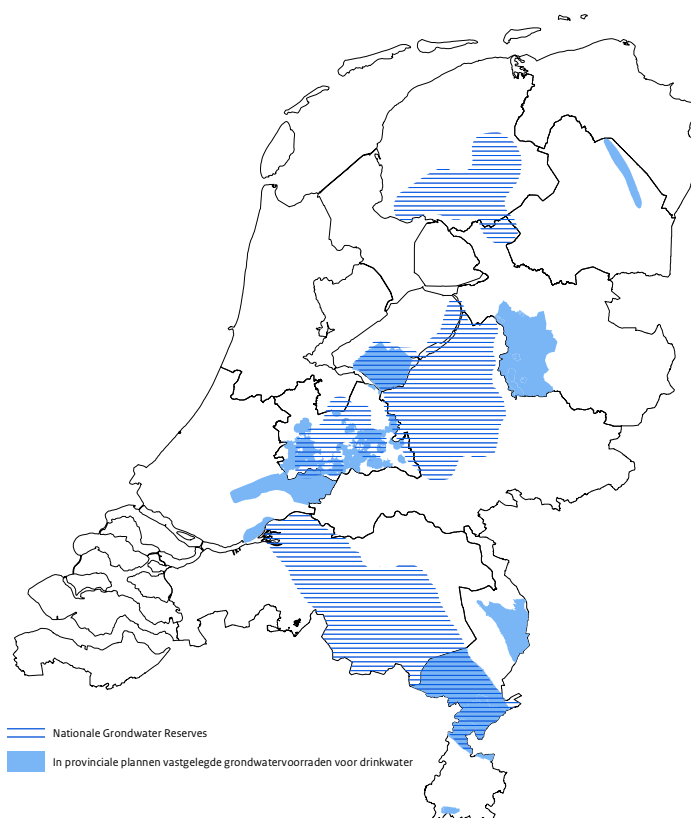
- het Regional Communities-scenario: een daling van de vraag naar drinkwater met 15%;
- het Trendscenario: stijging van de drinkwatervraag met 10%;
- het Global Economy (GE) scenario: stijging van de drinkwatervraag met 30%.

Het RIVM constateert in haar rapport dat het GE-scenario op dit moment in geen enkel verzorgingsgebied geaccommodeerd kan worden. In de brief van IPO en Vewin aan de minister van IenM is daarom eind 2016 afgesproken dat de provincies en de drinkwaterbedrijven een verkenning uitvoeren om te komen tot een robuuste drinkwatervoorziening in de toekomst. In deze verkenning wordt ook de bescherming van al gereserveerde en nog aanvullend te reserveren grondwaterreserves betrokken.

Doelen

De verkenning moet het volgende gaan opleveren om de drinkwatervoorziening ook op lange termijn veilig te stellen:

- Per regio een adaptieve strategie voor een robuuste regionale drinkwatervoorziening met bijbehorende beleidsvoorstellen, maatregelen, acties/programma en monitoring. Naast aanvullende strategische voorraden (ASV's) kan het ook gaan om andere oplos-

Kaart met huidige ASV's en NGR's.

singen, zoals besparing, het sluiten van kringlopen, interprovinciale leveringen of benutten van alternatieve bronnen zoals oppervlaktewater. Bij aangewezen ASV's wordt ook in beeld gebracht hoe deze zich verhouden tot potentiegebieden voor geothermie.

- Per regio een geactualiseerd beschermingsbeleid, dat inspeelt op de toenemende drukte en potentiële veranderende benutting van de ondergrond.
- Gebaseerd op de resultaten van de verkenning per regio een landelijke, samenhangende strategie voor een robuuste drinkwatervoorziening, inclusief een passende bescherming van bronnen en mogelijke reserves. Hierin wordt ook aangegeven hoe een scenario met een extreme groei van de drinkwatervraag geaccommodeerd wordt: wat is hiervoor bijvoorbeeld nodig in termen van reserveringen of interprovinciale leveringen?
- Een landelijk beeld van de relatie tussen aangewezen ASV's en de Nationale Grondwater Reserves (NGR's) van het Rijk. Waar overlappen beide typen grondwaterpakketten elkaar?

Aan de slag

Een landelijke projectgroep van IPO en Vewin ondersteunt de provincies en drinkwaterbedrijven in de regio's bij hun verkenning, in samenspraak met de ministeries van IenM en EZ, de VNG, UvW en vertegenwoordigers van de geothermiesector. Ivo Buijnsters neemt als adviseur Ruimte en water van IPO deel aan deze projectgroep. *Wat zijn voor de provincies de belangrijkste uitgangspunten en onderwerpen bij dit traject?*

‘CONSTRUCTIEVE EN RESULTAAT- GERICHTE SAMENWERKING’

Buijnsters: ‘Net als de drinkwaterbedrijven willen wij zorgen voor voldoende drinkwater van goede kwaliteit voor nu en later. Dat betekent dus dat ons beschermingsbeleid gericht is op de aanbodzijde: het beschikbaar hebben en houden van voldoende schone bronnen, zowel oppervlaktewater als grondwater. En je wilt ook een reserve hebben voor de onzekere toekomst, noem het een ‘appeltje voor de dorst’. Er zit wat dat betreft wel een spanningsveld tussen drinkwater- en energievoorziening in de ondergrond. Ons uitgangspunt is daarom: functiescheiding. Dat wil zeggen: waar water wordt gewonnen voor drinkwater, is geen plaats voor mijnbouwactiviteiten of energieopwekking, en andersom. Richting de toekomst betekent dat dus ook dat je, in gebieden waar je denkt op termijn grondwater te moeten kunnen winnen voor de drinkwatervoorziening, geen mijnbouwactiviteiten wilt.’

Hij vervolgt: ‘Tegelijkertijd erkennen de provincies en de drinkwaterbedrijven het belang van de energietransitie. Wij willen geen onnodige belemmeringen opwerpen voor de verduurzaming van de energievoorziening en zaken zoals geothermie. We streven er daarom naar de grenslijnen van de ASV’s zo nauwkeurig mogelijk te trekken. Daarvoor willen we per regio meer weten over de toekomstige vraag naar drinkwater én naar energie, met name aardwarmte. Door de behoeften en de potentiegebieden van beide functies naast c.q. over elkaar te leggen, kunnen we prioriteiten bepalen en grenzen nader vaststellen.’

Adaptief beleid

Overigens vliegen de provincies het probleem van voldoende drinkwater breder aan dan alleen via de ASV’s. Buijnsters: ‘We volgen een integrale aanpak en kijken nadrukkelijk ook naar andere

Buijnsters: ‘Voldoende goed drinkwater voor nu en later’.

Bousema: ‘Gebruikmaken van elkaars kennis en kunde’.

opties, zoals beïnvloeden van de vraagzijde of overschakelen op oppervlaktewater in plaats van grondwater. Daarnaast hebben ook externe omstandigheden zoals klimaatverandering of bevolkingsgroei invloed op de toekomstige watervraag. Daarom hebben wij Deltares gevraagd op basis van de drie WLO-scenario’s een adaptieve benadering voor dit vraagstuk te ontwikkelen. Met de instrumenten uit deze toolbox kunnen wij ons beleid eenvoudig aanpassen aan veranderende omstandigheden.’

Goed bezig

De uitvoering van de verkenning gebeurt dus in de regio, door de provincies en de drinkwaterbedrijven. Na een startbijeenkomst in het voorjaar van 2017 is men in alle provincies voortvarend van start gegaan. De regionale opbrengsten moeten in de tweede helft van 2018 bij elkaar komen in een samenhangend overzicht van voorstellen. Onder andere in Noord-Brabant werpt een constructieve en resultaatgerichte samenwerking tussen Brabant Water en de provincie nu al vruchten af.

Blik op de toekomst

* **Aanvullende Strategische Voorraden:** middellange termijn, gebieden worden vastgesteld door de provincies, op basis van WLO-scenario’s. ASV’s zijn bestemd voor een toekomstbestendige drinkwatervoorziening binnen nu bekende en voorzienbare problematiek. Zijn vaak ondieper gelegen grondwatervoorraden, niet altijd beschermd door een afsluitende kleilaag.

* **Nationale Grondwater Reserves:** lange termijn, gebieden zijn in STRONG vastgesteld door het Rijk, op basis van beschikbaar schoon grondwater. NGR’s zijn bestemd voor een situatie van een nationale ramp, zoals een overstroming. Zijn vaak dieper gelegen grondwatervoorraden die worden beschermd door een afsluitende kleilaag.

Sibbing: 'Trots op ons mooie Brabantse grondwater.'

Hans Bousema (Brabant Water): 'In Brabant zijn we al eerder, naar aanleiding van de Beleidsnota Drinkwater uit 2014, aan de slag gegaan met dit onderwerp. Ook het Provinciaal Milieu- en Waterplan uit 2016 bevatte een onderdeel over het aanwijzen van ASV's. Brabant Water en de provincie trekken daarbij gezamenlijk op en maken ook gebruik van elkaars kennis en kunde.'

'Dat klopt', beaamt Sjoerd Sibbing, strateeg Waterbeleid bij de provincie Noord-Brabant. 'Onze provincie kende de afgelopen decennia een vrij eenzijdig grondwaterbeleid, met de bescherming van het grondwater voor drinkwater als belangrijk uitgangspunt. De nieuwe dynamiek in de ondergrond en de mogelijke concurrentie van functies maken dat we hier opnieuw over moeten nadenken. In 2013 zijn we, in het licht van het schaliegasdossier, gestart met een discussie over het gebruik van de ondergrond. Ook in Brabant wordt nadrukkelijk naar de ondergrond gekeken om de potenties te benutten om onze energiedoelstellingen te halen. Langzaam maar zeker werken we toe naar een integraal beleid voor de ondergrond; duurzaam benutten en efficiënt beschermen. Nu we vanuit de Omgevingswet de stap gaan maken naar een Omgevingsvisie, komen al deze onderwerpen bij elkaar: een integrale visie op de ruimtelijke ordening van de boven- én de ondergrond. Daar past deze verkenning naar mogelijkheden voor ASV's dus ook prima in.'

Hydrologische kennis

Om de discussie over de ASV's goed te voeren, moet je precies weten hoe het grondwatersysteem in elkaar zit. Brabant Water heeft in dat kader de nodige hydrologische informatie gedeeld met de

provincie. Bousema: 'Het RIVM heeft bij haar onderzoek landelijk gekeken naar vergunningsruimte: waar is er binnen de al verleende grondwatervergunningen nog ruimte om meer water op te pompen en om hoeveel water gaat het dan? Het RIVM heeft van dat getal de bedreigde winningen afgetrokken en vervolgens zijn wij met het saldo gaan rekenen. Daarbij hebben we drie oplossingsrichtingen gevolgd: rondom bestaande, niet-bedreigde winningen een extra beschermingszone aanbrengen; ondiepe – en daardoor kwetsbare – winningen verdiepen; en zoeken naar nieuwe wingebieden. Inmiddels hebben we ook daadwerkelijk drie nieuwe mogelijke winlocaties gevonden, die nader onderzocht gaan worden.'

Trots op Brabants water

Sibbing: 'Vooropgesteld: wij zijn enorm trots op ons mooie Brabantse grondwater. Grondwater dat goed beschermd is door afsluitende kleilagen. Het Rijk heeft ook niet voor niets de Roerdalslenk (die overigens ook deels in Limburg ligt) aangemerkt als Nationale Grondwater Reserve; als er – door een calamiteit zoals een overstroming – andere bronnen uitvallen, zijn de Brabantse bronnen van levensbelang! Maar dat legt ook een grote verantwoordelijkheid op onze schouders. Mede daarom is het essentieel dat de ondergrond ook beleidsmatig een volwaardig onderdeel van de fysieke leefomgeving is.'

Samenwerking steeds intensiever

Hij vervolgt: 'De input vanuit de verkenningen door Brabant Water hebben we meegenomen in de voorbereidingen voor onze Omgevingsvisie. Wij kijken daarbij natuurlijk wel breder en brengen ook de belangen van andere partijen in beeld, zoals de geothermiesector, maar ook de huidige fossiele brandstoffen, opslag van energie en meer kleinschalige technieken zoals WKO's. Uiteindelijk moet dat leiden tot een integraal afwegingskader waarin alle belangen worden meegenomen: drinkwater, landbouw, energievoorziening, recreatie, industrie, woningbouw en ga zo maar door. We werken met verschillende scenario's om zo een adaptief beleid te kunnen ontwikkelen, waardoor we in de toekomst flexibel kunnen omgaan met veranderende omstandigheden. Je hoeft niet alles nú te beslissen, maar je moet wel een toekomstbestendige visie hebben. We moeten weten wanneér we welke beslissingen moeten nemen. Ik verwacht dan ook dat de samenwerking tussen provincie en drinkwaterbedrijven alleen maar intensiever zal worden; als je adaptief gaat werken, moet je 'in control' zijn en dan heb je elkaar keihard nodig.'

Planning ASV-verkenningen

De resultaten van de ASV-verkenningen in de verschillende regio's worden in de tweede helft van 2018 gebundeld in een landelijk samenhangende strategie, met bijbehorende beleidsvoorstellen, maatregelen, acties en monitoring. In 2019 moet dan de besluitvorming gaan plaatsvinden in Omgevingsvisies, en regionale en nationale kaartbeelden.

'HOE KUNNEN WIJ 30% GROEI VAN
DE DRINKWATERVRAAG AAN?'
